

Samling 4

Kvinnens helse, med fokus på underlivet

Målsettingen med dagens samling er å skape økt kunnskap om, og respekt for, hvordan en kvinnes underliv fungerer, og hvordan funksjonene påvirkes om man er omskåret. Kvinner skal få økt innsikt i egen helse, muligheter til hjelp, og argumenter og styrke i arbeid mot omskjæring. En generell målsetting er å fremme et godt forhold til kvinnekroppen.

Tanker som kan brukes under forberedelsen

Denne samlingen er spesielt viktig i arbeidet mot kvinnelig omskjæring. Det er derfor ekstra viktig at gruppeleder ringer rundt til alle deltakerne i forkant. Det er viktig at gruppeleder som kjenner sitt miljø tenker gjennom hvordan hun best presenterer temaet for å motivere deltakerne til å komme. Hun kan for eksempel fremheve at innlederen er profesjonell, og at deltakerne vil få mulighet til å spørre om ting de lurer på eller ting som plager dem. Hva som er den beste måten å presentere temaet på kan variere mellom ulike miljøer, men vår erfaring er at det ofte er best å fokusere primært på helsen, snarere enn omskjæring når man skal motivere deltakerne til å komme. Gruppeleder bør også snakke med innlederen om hvordan hun mener innlederen bør presentere temaet i sitt innlegg i gruppa. Vår erfaring er at kvinner er svært interesserte i kvinners naturlige anatomi. Når innfallsvinkelen er underlivets funksjoner og komplikasjoner, og ikke omskjæring, har vi sjelden opplevd at noen har gått i forsvar. Tvert imot har vi erfart at de stiller mange spørsmål. Det er viktig med saklig informasjon gjennom bilder og overhead. Del 3 av denne boken tilbyr egnet materiell. I de grupper vi har hatt, har det vist seg å være best at kvinnene kan spørre underveis i opplegget.

Vi foreslår at gruppeleder også leder denne samlingen. Det kan være viktig å bruke tolk siden innlederen vil forklare ting som det kan være vanskelig for noen av kvinnene å forstå viktige detaljer i. Dersom gruppeleder er meget god i norsk kan hun brukes som tolk, ellers anbefales det at man bruker profesjonell tolk. Tolken må være kvinne. Ofte bør man også ha et møte med tolken i forkant for å diskutere begreper og måter å oversette dem på. Hvis gruppeleder tolker, må gjennomgangen gjøres med henne. Det er ekstremt viktig at man er klar og nøye i oversettelser, bl.a. pga. ulikheter i sentrale begreper.

Tanker til forberedelse av innlegg

Vær alltid oppmerksom på at opplegget skal reflektere både fysisk og psykisk omsorg for de som er omskåret (de fleste deltakerne) og forebygging av omskjæring (deres døtre). Det er viktig både å se hvor alvorlig inngrepet er, samtidig som man må nærme seg tema på en måte som ikke støter og provoserer tilhørerne så sterkt at de kommer i

forsvarsposisjon, og dermed stenger av for ny innsikt. Innlederens oppgave er å gi økt innsikt i underlivets funksjoner og endringer ved omskjæring, slik at kvinnene kan få;

- økt innsikt i underlivets form og funksjon
- økt bevisstheten om egen situasjon, herunder sammenhenger mellom plager og omskjæring
- kunnskap om muligheter til hjelp fra egne plager
- økt motstand mot kvinnelig omskjæring
- og økt respekt for kvinnekroppen, dens funksjoner og integritet

Det er viktig å vise respekt for kvinnene og deres situasjon og tradisjoner. Kvinnelig omskjæring er et tema som vekker sterke følelser; det er personlig, intimt og sårbart. Derfor er det viktig at innlederen er godt forberedt, har erfaring i kommunikasjon med målgruppen og er forberedt på ulike reaksjoner; så som vantrø, sinne, sorg, mistro og benektelse av problemet. Det er også viktig at innlederen har bearbeidet egne reaksjoner og holdninger, slik at hun fremstår som trygg, kunnskapsrik og ivaretaende, og ikke fordømmende eller fordomsfull.

Eksempel på betydningen av språklig nøyaktighet på somalisk:

På somalisk finnes flere begreper for omskjæring av kvinner. Mange av disse viser til ulike typer omskjæring. Det vanligste begrepet er "gudniin" eller "gudniin faraon" som referer til infibulasjon. Ofte oversettes "kvinnelig omskjæring" til et av disse begrepene, og mange oppfatter da at det som sies bare omfatter infibulasjon.

Et annet vanlig begrep er "sunna". Egentlig er dette et religiøst begrep som viser til en religiøs fortjenestefull handling. Brukt om kvinnelig omskjæring, brukes gjerne "sunna"-begrepet for å betegne andre former for omskjæring enn infibulasjon. Folk har ulike oppfatninger om hva "sunna"-omskjæring omfatter. Mange beskriver det som "å bare fjerne litt". Men hva dette "litt" er, varierer sterkt. Samtidig viser medisinsk forskning at det folk kaller "sunna" i praksis utgjør større inngrep enn det folk selv tror. Som regel omfatter det ordinær infibulasjon, i noen få tilfeller excision. Endring av type omskjæring kan derfor i praksis primært være spill med ord, snarere enn en reell forandring.

Bruken av "sunna"-begrepet markerer også en økende tendens til å oppfatte omskjæring som en religiøst godkjent eller anbefalt praksis. Slik er begrepet litt farlig fordi det kan bidra til å gi økt religiøs legitimitet til kvinnelig omskjæring.

Det har vist seg at mange som sier de er imot omskjæring, bare er imot infibulasjon. De kan derfor si "Vi er imot omskjæring. Vi skal bare gjøre sunna". Nettopp derfor er klarhet i begrepsbruk og forklaring av selve inngrepet viktig.

Innhold i innlegget

Erfaringsmessig er mange kvinner interessert i naturlig anatomi.

Et element av interesse er størrelsen på klitoris. Mange aner ikke at den er så liten og ikke vokser nevneverdig i puberteten. Et annet viktig element er hvordan kjønnsleppene dekker og beskytter organene innenfor. Skjedens elastisitet og evne til utvide seg under fødsel og trekke seg sammen etterpå er også viktig. Folk som praktiserer infibulasjon er ofte opptatt av kjønnsorganets utseende, at det skal være pent og glatt. Mange vet heller ikke at det finnes en egen jomfruhinne, eller at urinrøret har en egen åpning. Mange får sjokk når de ser hvor store endringer omskjæringen faktisk medfører og hvordan det påvirker kroppens funksjoner. Derfor må det beregnes god tid og vises stor forståelse for

ulike reaksjoner.

Valg av fokus: Ta utgangspunkt i den type omskjæring som praktiseres av din målgruppe. For grupper som primært eller bare praktiserer excision (inngrep som primært fjerner vev), bør man legge hovedfokus på denne formen for kvinnelig omskjæring, og de konsekvenser det kan ha. For grupper som praktiserer infibulasjon (inngrep som syr sammen) bør man fokusere både på denne typen og på excision. Dette fordi mange ønsker å gå over fra infibulasjon til excision (det de vanligvis kaller sunna), og det er viktig å vise at man må slutte med alle former, og at alle former er skadelige både fysisk og psykisk og alle former innebærer et overgrep mot barnet.

Noen tema som bør tas opp er:

Indre kjønnsorganer

Vis hvordan naturlige organer ser og fungerer, herunder naturlig drenering av urin og menstruasjon og kroppens egne prosesser for renselse. Bruk illustrasjoner.

Ytre kjønnsorganer

Vis hvordan naturlige kjønnsorganer ser ut og fungerer. Bruk illustrasjoner.

Hva er og hvor gjøres omskjæring

Presenter generell informasjon om hva som oppfattes som omskjæring av jenter, at det finnes ulike typer og at historisk opprinnelse er uklar. Henvise til manglende religiøst pålegg og at de fleste mennesker i verden, herunder de fleste muslimer og de fleste kristne, ikke praktiserer noen form for kvinnelig omskjæring. Vis hvordan praksisen først og fremst er et kulturelt fenomen, utbredt etter et visst geografisk mønster med hovedvekt i Afrika. Her kan man bl.a. ta opp til diskusjon at omskjæring de fleste steder fantes før de fikk sin religion, men at den senere kan ha blitt oppfattet som en religiøs skikk. Vis lysark/illustrasjon av omskjæringens geografiske utbredelse, herunder fordeling av typer omskjæring.

Fysiske endringer ved omskjæring og konsekvenser av dette

Vis hvilke deler av kjønnsorganene som fjernes eller skades/endres ved omskjæring, og hvilke konsekvenser denne endringen fører til, bl.a. i forhold til beskrivelsen av de ulike delenes form og funksjon under forrige punkt. Herunder blir det viktig å vise hvordan infibulasjon hindrer naturlig drenasje av urin og menstruasjon i grupper hvor denne formen for omskjæring praktiseres. Andre komplikasjoner som cyster, arrvev og kuler bør også forklares. I tillegg infeksjonsfare og irritasjon. Hos noen kan det dannes skader og hulrom inne i kroppen for oppsamling, nyreproblemer, urinveisinfeksjoner m.m. Koagulering og oppsamling av blod. Smerte ved menstruasjon; naturlig og forsterket ved infibulasjon. For mer informasjon se utdypende faglitteratur (se boksen til høyre)

Ulike typer

Det er viktig å skille mellom ulike typer omskjæring, primært å skille mellom typer som bare fjerner vev (excision) (av mange grupper kalt "sunna") og typer som også syr sam-

For mer informasjon se:

- "Vi er OK ! kvinnelig omskjæring – det angår deg.
- Hvorfor.... Spørsmål og svar om vanlige plager for jenter og kvinner som er omskåret.
- Omskjæring av jenter: Kunnskap for forebygging og omsorg. Håndbok for hjelpeapparatet.
- Veileder for helsepersonell i Norge om kvinnelig omskjæring.

men kjønnsleppene (ytre og/eller indre) slik at vagina forsnevres.

Som nevnt er det i grupper som praktiserer infibulasjon viktig å ta opp til diskusjon at de ofte støtter en overgang fra infibulasjon til det de kaller "sunna". Blant sudanere kalles dette også "intermediate", der indre kjønnslepper sys sammen i stedet for de ytre. Dette fordi endring av type omskjæring innebærer liten eller ingen endring i praksis, da nesten alle typer omskjæring som blir kalt "sunna" og oppfattet som mindre omfattende, viser det seg å omfatte omtrent like store fysiske inngrep som infibulasjon. I tilfeller der det er en reell endring, omfatter inngrepet likevel full "excision", altså fjerning av klitoris og indre kjønnslepper, selv om berørte ofte snakker om det som "bare et lite stikk" eller "bare å ta litt blod", og et inngrep som ikke skader. Det er derfor ikke snakk om noen forbedring eller overgang til et "mildere" inngrep, men som regel kun en retorisk endring knyttet bl.a. til religiøs legitimering.

Igjen kan det være viktig å ta opp betydningen av klitoris for seksuell nytelse, og faren, smerten og konsekvensen av å fjerne klitoris. Mange tenker at fjerning av klitoris tilsvarer fjerning av forhuden hos menn. Da kan det være lurt å peke på at fjerning av klitoris på enkelte områder (seksuell følsomhet, smerter ved inngrepet og blødningsfare og andre komplikasjoner) mer kan sammenlignes med fjerning av hodet på penis hos menn. Her kan man også ta opp at all forskning viser at omskjæring ikke endrer seksuell atferd eller moralske oppfatninger.

Muligheter for behandling

Man bør ta opp hvilke behandlingsmåter som finnes for de ulike plagene. Spesielt kan det være viktig å diskutere muligheten for å gjøre en åpnende operasjon. For mer informasjon, se boken "Hvorfor ...- om vanlige plager for jenter og kvinner som er omskåret".

Psykiske konsekvenser av omskjæring og forholdet mellom generasjonene

Her kan man diskutere hva omskjæringen har "gjort med kvinnene". Husker de inngrepet? Hvordan har det påvirket deres liv? Det kan også være viktig å presisere at sterk smerte alltid huskes. Selv om barn kan være så små at de ikke har noe bevisst minne kan kroppen huske.

Det er også viktig å ta opp konsekvenser av omskjæring for forholdet mellom foreldre og barn. Barn kan bli sinte på sine foreldre dersom de blir omskåret, spesielt i en endringssituasjon der barna vet det finnes alternativer. Omskjæring kan også skape generasjonskonflikter hvis besteforeldrene ønsker at barnebarna omskjæres, men ikke foreldrene. Man må da også ta opp om det er trygt å la barna være alene med besteforeldre eller andre i hjemlandet, eller om man kan risikere at de omskjærer døtrene selv om foreldrene ikke vil.

LOV.

Hva sier norsk lov om omskjæring?

Her er det viktig å presisere at loven er laget for å beskytte jenter som bor i landet mot et smertefullt, skadelig og unødvendig inngrep, og at foreldrene kan bruke loven til å beskytte sine døtre, bl.a. mot eventuelt press hjemmefra. Presiser at alle former for omskjæring er forbudt, også det mange kaller "sunna" og ikke engang definerer som omskjæring. Forklar også at forbudet gjelder enten inngrepet gjøres i Norge eller et annet land.

Samling 4 punktvis: Kvinners helse, med fokus på underlivet

1. Velkommen

Gruppeleder ønsker velkommen, og gir en kort presentasjon av den som skal holde dagens innlegg.

2. Oppsummering fra forrige samling

Gruppeleder oppsummerer hovedpunktene fra forrige gang angående integrering ved å lese opp det hun skrev på flippoveren sist. Innlederen introduserer og får presentere seg selv.

3. Presentasjon av dagens tema

I steden for å spørre deltakerne hva de har tenkt på av underlivsplager, forteller hun kort at temaet vi skal snakke om er kvinners helse, med fokus på underlivet, og at det underveis vil være mulighet for kvinnene å spørre om det de evt. lurer på

4. Innledning om dagens tema

"Foredrag" om dagens tema ved innleder, enten dette er veileder eller ressursperson utenfra. Innlederen bruker overhead/illustrasjoner og forklarer. Vi har her satt av mer tid enn på standardopplegget. Innleder må vurdere om hun ønsker å ha framlegging (pkt 4) og diskusjon (pkt 5) atskilt eller samlet. Totalt bør det settes av ca 1 time og 20 min. til disse to punktene.

5. Gruppediskusjon

OBS. Det er viktig at det blir åpnet for at deltakerne får muligheten til å si noe om de følelser det vekker i dem å se overheadene. Dersom deltakerne får se en film som viser omskjæring er dette spesielt viktig.

Vi foreslår at gruppediskusjon og spørsmål til innleder skjer i samlet gruppe, uansett gruppens størrelse. Da får alle en mulighet til å spørre og lære av hverandres spørsmål. Gruppeleder kan eventuelt være ordstyrer. Selv om mange spørsmål dukker opp underveis, kan man også oppfordre deltakerne til å komme med egne tanker og meninger etter innlegget. Man kan for eksempel spørre: Hvilke tanker har dere om den informasjonen dere har fått i dag? Har dere lært noe nytt om kvinnekroppen? Fikk dere ny kunnskap om omskjæring av kvinner? Kan dere kjenne dere igjen i noen av de komplikasjonene som ble nevnt i dag? Bør denne informasjonen om omskjæringens komplikasjoner spres, og i tilfelle hvordan? Dersom noen tar opp at vi må stoppe denne praksisen, er det viktig at gruppelederen støtter dette. Hun må da styre diskusjonen slik at gruppedeltakerne ser muligheten for endring av denne tradisjonen. Gruppeleder sier ikke så mye, men får de andre til å snakke ved å stille åpne spørsmål som for eksempel: Hvordan kan vi endre på dette? Hva kan den enkelte gjøre for å stoppe på dette? Hvor er det best å arbeide mot denne tradisjonen? Hvem sitt behov er det å omskjære jenter? Har jenta også dette behovet? Har du rett til å bestemme over din datters behov? Hvem bestemmer over et menneskes kropp?

4.samling

1. 2 min

2. 5 min

3. 5 min

4. 30 min

5. 55 min

fortsetter

6. Oppsummering av gruppediskusjonen

Oppsummering av dagens diskusjon skjer ved at gruppeleder spør hver enkelt om hva som har vært viktigst for dem. Det er fint om hver deltaker kan nevne to ting som de synes har vært viktig. Hvordan kan de bruke denne kunnskapen for å forebygge omskjæring? Hva ønsker de å gjøre med sin økte kunnskap til neste samling? Skriv opp punkter som kommer frem, slik at de kan brukes neste gang.

7. Presentasjon av neste tema som hjemmelekse

Gruppeleder forteller at neste gang vil temaet være befruktning og fødsel. Hun forteller hvem som vil holde et innlegg om dette (fortrinnsvis jordmor). Det er fint om alle tenker gjennom hvilke spørsmål de ønsker å få svar på om befruktning og fødsel neste gang.

8. Takk for i dag

Gruppeleder takker for i dag, og sier når de skal møtes neste gang.

6. 15 min

7. 5 min

8. 2 min

Tilgjengelige hjelpemidler

Du må ha:

Illustrasjoner av kjønnsorganer (OKs lysark i mappe bakerst i boka), tusjer og tavle.

Dele ut:

Vi er OK.
Omskjæring av jenter – det angår deg

Hvorfor – spørsmål og svar om vanlige plager for jenter og kvinner som er omskåret